

ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК «МЕДОБОРИ»

**РОЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ
ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ ТА
ЮРИ ОЙЦОВСЬКОЇ У ЗБЕРЕЖЕННІ
БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО
РІЗНОМАНІТТЯ**

Збірник наукових праць

Гримайлів 2003

ББК 28.088 (4 Укр)

Р-68

УДК 712.23:502.72 (747) (757) + 477:438

Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття. Збірник наукових праць. — Гримайлів–Тернопіль: Лілея, 2003. — 568 с.

Збірник містить матеріали з питань дослідження біотичної різноманітності Західного Поділля (Україна) і Краківсько-Ченстоховської височини (Польща).

Методологія і методи збереження заповідних об'єктів, інвентаризація, моніторинг, господарювання у парках і заповідниках – це питання, що становлять інтерес науковців, практиків, студентів, вчителів, екологічних просвітян.

Науковий редактор – Redaktor naukowy – Scientific editor
Д. б. н. Юрій Чорнобай Dr. Sci. Yuri Chornobai

Редактор – Redaktor – Editor
Галина Оліяр Halyna Oliyar

Рецензенти – Recenzenci – Reviewers
Д. б. н., проф. Тетяна Андрієнко Prof., Dr. Sci. Tetiana Andriyenko
Д. б. н., проф. Григорій Криницький Prof., Dr. Sci. Hryhoriy Krynytskyi
Д. г. н., проф. Анатолій Мельник Prof., Dr. Sci. Anatoliy Melnyk

Переклад резюме – Tłumaczenia streszczeń – Translations of summaries
з української мови на польську – z języka ukraińskiego na polski
from Ukrainian into Polish
Ніна Власова, Надія Ліфантій Nina Vlasova, Nadia Lifantiy

з української мови на англійську – z języka ukraińskiego na angielski
from Ukrainian into English
Ірина Петруша Iryna Petrusha

з польської мови на українську – z języka polskiego na ukraiński
from Polish into Ukrainian
Галина Оліяр Halyna Oliyar
Ярослав Капелюх Jaroslav Kapeliuch

Корективи перекладів на польську – Korekta tłumaczeń na język polski
Corrections of translations into Polish
Юзеф Партика, Анна Кляса Józef Partyka, Anna Klasa

Малюнки – Ryciny – Pictures
Ярослав Капелюх Jaroslav Kapeliuch

Рекомендовано до друку Рішенням Науково-технічної Ради природного заповідника „Медобори”

Видання збірника здійснено за фінансової підтримки ДЛГО
„Тернопільліс”, генеральний директор Ігор Попадинець
ISBN 966-656-045-3 © Природний заповідник „Медобори”, 2003

*Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри
Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття*

*Rola obszarów chronionych Zachodniego Podola i Jury Ojcowskiej w
utrzymaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej*

*The Role of Protected Areas of the Western Podillia and Jura of Ojców in
Preservation of Biological and Landscape Diversity*

¹Роман Яцик, ²Юрій Гайда, ¹Володимир Ступар,
³Павло Каплуновський, ³Василь Феннич

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ І ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЕВОСТАНІВ ЦІННИХ МАЛОПОШИРЕНИХ ЛІСОВИХ ВИДІВ НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ

Збереження лісових генетичних ресурсів є важливою складовою частиною проблеми охорони і відтворення біорізноманіття на нашій планеті. Міжнародна діяльність в цьому напрямку координується в рамках спільної європейської програми (EUFORGEN) і зосереджена в п'ятьох робочих групах: генетичні ресурси головних листяних лісоутворювачів; хвойних; середземноморських дубів; тополі чорної і благородних твердолистяних (в т.ч. цінних малопоширених) лісових видів. Останньою робочою групою охоплено види клена, ясена, в'язу, липи, берези, вільхи, граба, каштану їстівного, горіхів, черешні, яблуні, груші, горобини [3]. Дані види є важливими складовими частинами лісових біогеоценозів Європи, відіграючи важливу ценотичну, а також сировинну роль. Деревина багатьох цих видів користується високим попитом завдяки своєрідним фізико-механічним властивостям і має високу ринкову ціну. В Німеччині, наприклад, вартість одного кубічного метра фанерного кряжу світлого ясена становила 1500 DM, берези і вільхи – 1500 - 1800 DM, черешні – 2500 - 3000 DM, явора – до 8000 DM, горобини-береки – до 15000 DM [1].

Найбільш суттєвими загрозами для природних генетичних ресурсів малопоширених листяних порід є: зростання антропогенного впливу на ліси; зменшення генетичної мінливості, пов'язане з малими розмірами популяцій; хвороби і шкідники; небажана гібридизація.

В Україні в 80-х роках минулого століття основні зусилля були спрямовані на відбір цінного генетичного фонду головних лісоутворюючих порід. Супутнім видам, які відносяться до вищезгаданих "благородних твердолистяних", приділялась менша увага. Всього в нашій країні відібрано 30 генетичних резерватів малопоширених цінних порід на площі 570 га, створено 7 насінневих плантацій на площі 15,0 га [2]. Більшість із цих об'єктів знаходяться в Карпатському регіоні та на прилеглих територіях (табл. 1).

Табл. 1. Наявність об'єктів цінного генетичного фонду супутніх лісових видів на території Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької і Закарпатської обл.

Tabl. 1. Występowanie cennych genetycznie drzew domieszkowych, towarzyszących gatunkom lasotwórczym na terenach obwodów Lwowskiego, Iwanofrakowskiego, Tarnopolskiego, Czerniowieckiego i Zakarpackiego

Tabl. 1. Valuable genetic fund objects of the attendant forest species existence on the territory of Lviv, Ivano-Frankivsk, Ternopil, Chernivtsi and Transcarpathian regions

№ п/п	Порода	Генетичні резервати				Плюсові насадження, га	Плюсові дерева, шт	Клонові плантації, га
		всього		зареєстровані				
		шт	га	шт	га			
1.	Береза звисла	1	33,2	1	33,2	-	-	-
2.	Вільха чорна	3	50,7	3	50,7	-	-	-
3.	В'яз гірський	1	2,5	1	2,5	-	-	-
4.	Горобина-берека	1	6,1	1	6,1	-	-	-
5.	Граб звичайний	2	61,0	2	61,0	-	-	-
6.	Клен гостролистий	-	-	-	-	-	1	-
7.	Клен-явір	2	34,2	2	34,2	-	2	-
8.	Ясен звичайний	5	180,4	5	180,4	-	3	1,9
9.	Ясен вузьколистий	1	86,0	-	-	-	6	-
Разом		16	454,1	15	368,1	-	12	1,9

Цілком зрозуміло, що існуюча мережа об'єктів цінного генетичного фонду супутніх листяних порід не є оптимальною як для України в цілому, так і для її західної частини. Першим кроком на шляху опрацювання стратегії збереження генетичних ресурсів даних видів повинно бути вивчення картини їх розповсюдження і стану на землях держлісфонду з використанням матеріалів лісовпорядкування і натурних обстежень.

Супутні листяні породи зустрічаються в насадженнях головним чином як домішка і їх частка в загальному складі деревостану складає до 20 %. Проте, в багатьох випадках зустрічаються ділянки лісу, на яких такі породи переважають. В табл. 2 наведено дані про площу таких насаджень в п'яти західних областях України.

Як бачимо, найменш поширеними в регіоні є насадження із перевагою плодкових (черешні, яблуні, груші). Дещо більшою є площа деревостанів з домінуванням в'язів і кленів (0,1-0,4 % покритої лісом площі). Найбільше виявлено ділянок лісу з перевагою ясена звичайного (0,2-4,0 %) та вільхи чорної (до 4,8 %). Ясен вузьколистий зростає лише на Закарпатті, де переважає на площі 340 га (0,1%).

Більш повну характеристику поширення генетичних ресурсів супутніх порід отримали після обрахування площ ділянок, на яких даний вид зустрічається взагалі (незалежно від його частки у складі насадження). Такі дані по трьох областях наведено в табл. 3.

Табл. 2. Розподіл площ насаджень з перевагою у складі цінних малопоширених лісових видів у Держлісфонді карпатського регіону і прилеглих територій

Tabl. 2. Podział powierzchni nasadzeń, w których występują cenne i rzadkie gatunki domieszkowe w terenach leśnych obszaru karpackiego i w jego sąsiedztwie

Tabl. 2. Planting acreage distribution with the prevailing of valuable non-widely spread forest species in the composition of State forest fund on the Carpathian and adjoining territories

Лісові види	Адміністративні області										Разом, га
	Чернівецька		Тернопільська		Івано-Франківська		Львівська		Закарпатська		
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Ясен звичайний	1103	0,7	5700	4,0	1067	0,2	3143	0,6	1801	0,4	12814
Ясен вузьколистий									340	0,1	340
Клен-явір	198	0,1	300	0,2	194		791	0,1	1672	0,4	3155
Клен гостролистий	133	0,1	600	0,4	2		805	0,1			1538
В'яз гірський									7		7
В'яз листуватий (берест)	17		100	0,1	6						123
Вільха чорна	427	0,3	1000	0,7	1950	0,4	26413	4,8	176		29966
Черешня дика					6						6
Яблуня лісова	20				4						24
Груша звичайна	16				5						21

Табл. 3. Площа насаджень з участю цінних малопоширених лісових видів у Держлісфонді окремих областей північного мегасхилу Карпат і прилеглих територій

Tabl. 3. Powierzchnia nasadzeń z udziałem cennych i rzadkich gatunków w terenach leśnych Ukrainy według poszczególnych obwodów na północnych stokach Karpat i terenów przyległych

Tabl. 3. Planting acreage with the participation of valuable not widely spread forest fund species in the state forest funds in some regions of the northern Carpathian mega-slope and adjoining territories

Лісові види	Адміністративні області					
	Чернівецька		Тернопільська		Івано-Франківська	
	га	%	га	%	га	%
Ясен звичайний	9704	5,6	44081	30,8	11412	2,6
Клен-явір	19165	11,1	11815	8,3	64934	14,7
Клен гостролистий	10322	6,0	34977	24,5	5993	1,4
В'яз гірський	82	0,1	-	-	535	0,1
В'яз листуватий (берест)	306	0,2	6997	4,9	197	-
Вільха чорна	2048	1,2	3998	2,8	17654	4,0
Черешня дика	6503	3,8	17284	12,1	6710	1,5
Яблуня лісова	71	0,1	337	0,2	71	-
Груша звичайна	20	-	301	0,2	14	-
Горобина-берека	34	-	6	-	2	-

Тепер детальніше розглянемо розповсюдження даної групи порід в розрізі окремих видів.

Ясен звичайний – *Fraxinus excelsior* L. Зустрічається в зоні дубових, букових і мішаних лісів до висоти 1100 м н. р. м. На Тернопіллі дана порода є найбільш поширеною серед інших видів. Тут вона присутня майже у третині усіх насаджень області (31%), тому до малопоширених відноситься лише умовно. В інших областях зростає на 3-6% покритої лісом площі. Переважно це є 40-60-річні деревостани. Найбільше поширений ясен звичайний на території Чортківського, Бучацького, Тернопільського, Золочівського, Львівського, Дрогобицького, Стрийського, Коломийського, Галицького, Рогатинського, Івано-Франківського, Хотинського, Чернівецького, В. Березнянського, В. Бичківського, Свалявського і Перечинського держлісгоспів.

Клен - явір – *Acer pseudoplatanus* L. Поширений як у карпатському регіоні, так і на прилеглих територіях. В горах досягає 1500 м над рівнем моря, хоча оптимальними для росту є висоти 600-800 м. Насадження з участю явора займають від 8 % (Тернопільщина) до 15% (Івано-Франківщина) покритої лісом площі. В основному, в складі деревостанів явір представлений одиницею і плюсом (72%), рідше – двома-трьома одиницями (27 %). В Закарпатті ще збереглися 200-літні деревостани явора. Найбільше насаджень з участю явора в Свалявському, Воловецькому, Велико-Бичківському, Турківському, Вигодському, Гринявському, Болехівському, Ворохтянському, Берегометському, Сторожинецькому, Тернопільському і Бучацькому держлісгоспах.

Вільха чорна – *Alnus glutinosa* L. Утворює чисті і мішані насадження в зоні дубових і букових лісів до висоти 800 м. н. р. м. Частка насаджень з участю вільхи чорної в більшості областей коливається від 1,2 до 4,0 % (на Львівщині – близько 20 %) вкритої лісом площі. Майже половина деревостанів пристигаючого віку. На окремих ділянках (переважно в Львівській області) вільха сягає віку 120 років і більше. На 80 % площ вона представлена від однієї до трьох одиниць в складі насаджень. Острівні локальні угруповання проникають у Карпати із Передкарпатської рівнини. Вони добре збереглися в басейнах Прута, Свічі, Стрия та інших карпатських рік. Найбільше поширена вільха чорна в Самбірському, Дрогобицькому, Стрийському, Калуському, Івано-Франківському, Галицькому, Сторожинецькому, Берегометському, Бучацькому і Виноградівському держлісгоспах.

Клен гостролистий – *Acer platanoides* L. Значно менше поширений, ніж клен-явір, і зростає, переважно, в рівнинних умовах. Деревостани з участю клена гостролистого займають від 1,5 до 6,0 % покритої лісом площі областей, крім Тернопільської, де він поширений значно ширше (24,5 %). Даний вид зустрічається незначною домішкою до 10%. Переважаючим є вік 40-50 років, хоча найстаріші насадження сягають XI класу віку. Найчастіше клен гостролистий зустрічається на території Рогатинського, Галицького, Івано-Франківського, Хотинського, Чернівецького, Тернопільського, Сторожинецького, Львівського, Ужгородського і Мукачівського держлісгоспів.

Ясен вузьколистий – *Fraxinus angustifolia* Vahl. У природі зростає лише в низинних дубових лісах Притисянської рівнини, куди заходить південно-східною частиною свого середньоевропейського ареалу. Нараховується лише 340 га насаджень з перевагою ясена вузьколистого в Закарпатті. Зустрічається він у деревостанах 10-160-річного віку.

Розповсюджений в Ужгородському, Мукачівському, Берегівському і Виноградівському держлісгоспах.

В'яз гірський – *Ulmus scabra* Mill. Зростає як в передгірних, так і гірських лісах. В регіоні є тільки 10 га насаджень з його перевагою. Деревостанів з участю в'яза гірського також дуже мало і їх площа не перевищує 0,1 % загальної покритої лісом території. На Львівщині і Тернопільщині цей вид рідкісний. Держлісгоспи, на території яких цей вид зустрічається найбільше, наступні: Вигодський, Осмолодський, Чернівецький, Сторожинецький.

В'яз листуватий (берест) – *Ulmus foliacea* Gilib. Зустрічається дуже рідко, в основному, як домішка дубових, інколи букових лісів. З участю береста обліковані деревостани, які займають 0,1-0,2 % площі, крім Тернопільщини, де вони зустрічаються на 5%. Його частка участі в складі рідко перевищує 5-10 %. Найбільше поширений берест в Кременецькому, м. Тернопільському, Хотинському і Галицькому держлісгоспах.

Черешня дика – *Cerasus avium* (L.) Moench. В горах поширення черешні має ряд особливостей, які зумовлені вертикальною зональністю, експозицією схилів і типами лісу. Оптимум її росту відмічено на висотах 450-500 м (у середньогірному поясі). Зустрічається в горах і до 1100 м н. р. м. Участь її в складі насаджень незначна і рідко досягає двох одиниць. Деревостанів з черешнею відносно багато – 1,5-4,0 % покритої лісом площі, а на Тернопільщині і Закарпатті 12-16 %. Переважають 30-50-річні насадження черешні. Найбільш поширені вони в Галицькому, Івано-Франківському, Коломийському, Хотинському, Чернівецькому, Дрогобицькому, Старосамбірському, Хустському, Рахівському, Бучацькому і Тернопільському держлісгоспах.

Яблуня лісова – *Malus silvestris* (L.) Mill. Зустрічається в зоні дубових і букових лісів. В Тернопільській області яблуня зустрічається на 0,2 % покритої лісом площі. В інших областях її ще менше. Окремі екземпляри яблуні лісової зустрічаються до висоти 1100 м н. р. м. Переважаючий вік насаджень, в яких зустрічається яблуня, 40-60 років. Найбільше поширення цей вид має у Сторожинецькому, Чернівецькому, Коломийському, Бучацькому, Ужгородському, Мукачівському, Свалявському і Дрогобицькому держлісгоспах.

Груша звичайна – *Pyrus communis* L. Зустрічається в зоні дубових і букових лісів, а також на землях, які у свій час використовувалися як випаси, сіножаті, галявини, а також на лісових узліссях. Насадження з перевагою груші є лише на Буковині (16 га) та Івано-Франківщині (5 га). Поодинокі зустрічається даний вид на площі біля 500 га. Найбільше поширення груші на території Сторожинецького, Чернівецького, Хотинського, Болехівського, Івано-Франківського, Коломийського, Чортківського і Мукачівського держлісгоспів.

Горобина-берека, глоговина – *Sorbus torminalis* (L.) Cratz. Є рідкісною породою у наших лісах. Обліковано біля 70 га насаджень, найбільше на Буковині і в Закарпатті. В Закарпатській області берека зустрічається поодинокі – від однієї-двох до 20-30 особин біля Ужгорода, Мукачева, Чинадієва і Виноградова. В Івано-Франківській області відомо лише одне місцезнаходження береки. Найбільша кількість береки відмічена в

Надвірнянському, Хотинському, Сторожинецькому, Ужгородському, Мукачівському, Хустському, В.Бичківському і Буцацькому держлісгоспах.

Враховуючи сучасний стан і характер поширення супутніх лісових порід на заході України, а також існуючі загрози для їх генетичного фонду, пропонується наступна терміновість і рівень необхідних заходів для збереження їх генетичних ресурсів (табл. 4).

Табл. 4. Терміновість і рівень заходів для збереження генетичних ресурсів супутніх листяних порід (ступінь терміновості : 1 – терміново, 2 – необхідно, 3 – бажано; на рівні: в – виду, п – популяції)

Tabl. 4. Terminowość przeprowadzania zabiegów na różnych poziomach, dla zachowania zasobów genetycznych gatunków liściastych (stopień terminowości: 1 – terminowe; 2 – niezbędne; 3 – pożądane; na poziomie: g – gatunku; p – populacji)

Tabl. 4. Urgency and the level measures for the preservation of genetic attendant leaf species resources (the degree of urgency: 1 – urgent, 2 – necessary, 3 – desired; at the level: s – species, p – population)

Лісові деревні види	Терміновість	Рівень	Лісові деревні види	Терміновість	Рівень
Ясен звичайний	2	П (P)	Берест	2	П (P)
Ясен вузьколистий	1	В (S, G)	Вільха чорна	2	П (P)
Клен-явір	2	П (P)	Черешня дика	1	П (P)
Клен гостролистий	2	П (P)	Яблуня лісова	1	П (P)
Береза звисла	3	П (P)	Груша звичайна	1	П (P)
Граб звичайний	3	П (P)	Берека	1	В (S,G)
В'яз гірський	1	П (P)			

Отримані результати використані при опрацюванні і обґрунтуванні стратегій збереження і відновлення генетичних ресурсів цінних малопоширених лісових деревних видів, реалізація яких сприятиме збереженню біорізноманіття, відновленню корінного рослинного покриву, формуванню високопродуктивних і біологічно стійких лісових угруповань.

Література

1. Попков М.Ю. Німеччина: лісовий сектор // Лісовий і мисливський журнал. – 1999. – №5. – С.14-17.
2. Mazhula O.S., Patlaj I.N., Los S.A. Noble Hardwoods in Ukraine: distribution and conservation of genetic resources // Noble Hardwoods Network. Report of the second meeting 22-25 March, 1997. Lourizan, Spain. – IPGRI. – P.17-21.
3. Turok J., Collin E., Demesure B., Eriksson G., Kleinschmit J., Rusanen M. and Stephan R. Noble Hardwoods Network. – Report of the second meeting 22-25 March 1997. Lourizan, Spain. – IPGRI. – 104 p.

¹Roman Jacyk, ²Jurij Hajda, ¹Wołodymyr Stupar, ³Pawło Kapłunowśkyj, ³Wasyl Fennycz

ROZMIESZCZENIE I OCHRONA DRZEWOSTANÓW Z CENNYMI I MAŁO ROZPOWSZECHNIONYMI GATUNKAMI LASOTWÓRCZYMI W ZACHODNIEJ UKRAINIE

Zachowanie leśnych zasobów genetycznych jest ważnym elementem ochrony różnorodności biologicznej na naszej planecie. Międzynarodowa działalność w tym

kierunku jest koordynowana w ramach wspólnego programu europejskiego (EUFORGEN) i skupia się w pięciu grupach roboczych. Grupa robocza Noble Hardwoods zajmuje się następującymi gatunkami: klon, jesion, wiąz, lipa, glóg, olcha, grab, kasztanowiec, orzech, czereśnia, jabłoń, grusza i jarzębina.

Największym zagrożeniem dla naturalnych zasobów genetycznych wymienionych gatunków liściastych jest wzrost wpływów antropogenicznych na lasy, obniżenie zmienności genetycznej związane z małymi rozmiarami populacji, choroby i szkodniki, niepożądane krzyżowanie gatunków.

Na Ukrainie w latach 80. ubiegłego wieku wydzielono 30 rezerwatów genetycznych dla mało rozpowszechnionych, cennych gatunków, o powierzchni 570 ha oraz utworzono 7 plantacji nasiennych na obszarze 15 ha. Większość z tych obiektów znajduje się w regionie karpackim i na terenach przyległych.

Pierwszym krokiem na drodze opracowania strategii zachowania zasobów genetycznych danych gatunków powinno być określenie ich rozmieszczenia i kondycji w lasach z wykorzystaniem materiałów urządzania lasów i badań terenowych.

W Zachodniej Ukrainie najrzadsze są drzewostany z przewagą drzew owocowych (czereśnia, jabłoń, grusza). Nieco większy obszar przypada na zadrzewienia z dominacją wiązów i klonów (0,1-0,4 % powierzchni leśnej). Największą powierzchnię zajmuje jesion wyniosły (0,2-4,0 %) i olcha czarna (do 4,8 %). Jesion wąskolisty rośnie tylko na Zakarpaciu, gdzie zajmuje powierzchnię 340 ha (0,1%).

Dokładniejsze rozmieszczenie zasobów genetycznych gatunków towarzyszących otrzymano po zliczeniu powierzchni działek, na których występuje dany gatunek, niezależnie od jego udziału w składzie drzewostanu. Analiza otrzymanych danych świadczy, że rozmieszczenie leśnych cennych gatunków towarzyszących w lasach Zachodniej Ukrainy nie jest jednolite. Na przykład brzość w obwodzie Iwano-Frankowskim i Czerniowieckim występuje rzadko (do 0,2 % powierzchni leśnej), częściej natomiast w obwodzie Tarnopolskim (4,9 %).

Jesion wysiosły jest dość rozpowszechniony w obwodzie Tarnopolskim (30,8 %), znacznie jest go mniej na Bukowinie i w Podkarpaciu. Jawor jest pospolitszy w pogórskiej części Karpat (w obwodach Czerniowieckim i Iwano-Frankowskim), rzadszy natomiast na równinie (obwód tarnopolski). Największa powierzchnia dzikiej czereśni przypada na obwód Tarnopolski i Zakarpacie, jednakże jej udział nie jest duży – dochodzi bowiem do 5%. Inne drzewa owocowe – jabłoń, grusza oraz jarzębina *Sorbus torminalis* (L.) Crantz charakteryzują się bardzo rozproszonym rozmieszczeniem w postaci pojedynczych drzew lub ich grup.

Otrzymane wyniki badań zostały wykorzystane przy opracowaniu i tworzeniu strategii zachowania i odnowienia genetycznych zasobów, cennych i mało rozpowszechnionych drzewiastych gatunków leśnych.

¹Roman Yatsyk, ²Yuryi Haida, ¹Volodymyr Stupar,
³Pavlo Kaplunovskyi, ³Vasyl Fennych

**DISTRIBUTION AND THE PROBLEMS OF
PRESERVATION OF TREE PLOTS OF NOBLE RARE
FOREST TREE KINDS IN THE WEST OF UKRAINE**

Preservation of forest genetic resources is an important part of the problem of protection and reproduction of biological diversity on our planet. International activity in this direction is coordinated within the framework of the common European program (EUFORGEN) and is done by 5 working groups. The working group Noble Hardwoods is responsible for the kinds of maple, ash-tree, elm-tree, lime, birch, alder-tree, hornbeam, chestnut-tree, nut-trees, cherry, apple-tree, pear-tree and rowan-tree.

The major threats for the natural genetic resources of the above foliage breeds are the following ones: an increase in the influence of the human race on the forests; a decrease in genetic variability due to small number of populations; diseases and pests; undesirable hybridization.

In Ukraine in 1980's they selected 30 genetic reserves of noble rare kinds of trees with the total area of 570 ha and 7 seeds plantations were created on the area of 15 ha. The majority of these structures is situated in the Carpathian region and the adjoining territory.

The first step on the way of developing a preservation strategy for the genetic resources of the above kinds of trees must involve a study of their distribution and condition on the territory of the state forest fund using the tools of forest regulation and nature inspections.

The plantations where fruit trees (cherry-tree, apple-tree, pear-tree) prevail have the least distribution in the west of Ukraine. The area of the tree plots where elm-trees and maples are prevalent is somewhat bigger (0.1-0.4% of the forests). The number of plots where ash-tree (0.2-4.0%) and black alder-tree (up to 4.8%) prevail is the biggest. Ash-tree with narrow leaves grows only in the Transcarpathians, where it is prevalent on the area of 340 ha (0.1%).

A more complete characteristic of the distribution of the genetic resources of attendant breeds was obtained after calculation of the area of the plots where a certain kind can be found in general (regardless of its share in a plantation). The analysis of the obtained data shows that the distribution of the noble attendant tree kinds in the state forest fund in the western regions of Ukraine is heterogeneous. For example, pedunculate elm is rare in Ivano-Frankivs'k and Chernivtsi regions (up to 0.2% of the forests), whereas it is more common in Ternopil region (4.9%). Ash-tree is quite prevalent in Ternopil region (30.8%) and has little distribution in Bukovyna and the regions close to the Carpathians. At the same time, maple-sycamore is prevalent on the foot-hills of the Carpathians (Ivano-Frankivs'k and Chernivtsi regions) and it is much less common on the plains (Ternopil region). The biggest area of distribution of wild cherry-tree is in Ternopil and Transcarpathian regions. But the share of cherry-tree in such plantations is not big (up to 5%). Other fruit trees (apple-tree, pear-tree) and *Sorbus torminalis* (L.) Crantz. are characterized by a very scattered distribution (individual trees or groups of trees).

The obtained results were used while working up and substantiating the strategies for preservation and restoration of the genetic resources of the noble rare forest tree kinds.

¹ Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П. С. Пастернака, м. Івано-Франківськ
Україна, 76000

¹ Ukrainian scientific research institute of mountain forestry named Pasternak P.S. Ivano-Frankivs'k
Ukraine, 76000

² Тернопільський дослідний пункт УкрНДІгірліс, м. Тернопіль
Україна, 46000

² Ternopil research centre UkrNDIhirlis, Ternopil
Ukraine, 46000

³ Карпатська лісова науково-дослідна станція УкрНДІгірліс
м. Мукачево
Закарпатська область
Україна, 89600

³ Carpathian forest scientific research station UkrNDIhirlis
Mukachevo
Ukraine, 89600